

Zuzanna Grabczak, *Problematyka etyczna patologii ciąży. Studium w świetle współczesnego nauczania Kościoła*, Towarzystwo Naukowe Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego, Lublin 2005, ss. 341

W postępie technicznym i w medycynie zaszły niemałe zmiany. Wraz z nimi pojawiły się zagrożenia dla podstawowych dóbr człowieka. Sprzeczności między praktyką lekarską a moralnością stają się obecnie coraz głębsze. Człowiek musi wręcz walczyć z pokusą manipulowania życiem ludzkim. Specyficznym okresem, w którym toczy się walka o życie i zdrowie człowieka, jest ciąża i okres perinatalny. Te okoliczności rodzą dylematy nie tylko natury medycznej, lecz także etycznej. Wiele wypowiedzi dotyczących tzw. kwestii trudnych zawarto już w licznych

dokumentach kościelnych. Szczególne problemy moralne do rozstrzygnięcia rodzi ginekologia i położnictwo. Niniejsza publikacja jest próbą ukazania nauczania Kościoła w zakresie patologii ciąży.

Część pierwszą, zatytułowaną *Patologia ciąży jako problem etyczny* Autorka poświęca opisowi medycznemu stanów chorobliwych występujących w okresie ciąży oraz w okresie okołoporodowym. Grabczak ukazuje zatem metody weryfikujące ciążę wysokiego ryzyka (badania skринingowe, profilu biofizycznego płodu, kardiotokografia i diagnostyka prenatalna). Z kolei prezentuje różne rodzaje patologii ciąży, jakimi są: wady rozwojowe płodu, powłok brzusznych oraz wady uwarunkowane genetycznie. Wśród wad szczególną uwagę poświęca ciąży ekotopowej. Przedmiotem jej analizy jest także ciąża wielopłodowa, która choć sama w sobie nie jest patologią, jednakże są z nią związane różnego rodzaju zagrożenia dla życia matki oraz płodu.

Autorka jest świadoma faktu, że ocena wymienionych działań medycznych nie jest rzeczą łatwą. Toteż uważa, że w celu dokonania opinii prezentowanej problematyki medycznej trzeba wskazać kryteria, jakimi się należy posłużyć. Rozważania dotyczące kryteriów oceny etycznej skupiają się na dobru osoby ludzkiej, jako centrum odniesienia przy wszelkim wartościowaniu etycznym, oraz na dobru wspólnym. Grabczak rozpoczyna refleksję od wyjaśnienia pojęcia dobra osoby ludzkiej. Ponieważ leży ono w samej godności człowieka, jego osobie, dlatego też godność ukazuje w świetle Objawienia Bożego. Wyrazem godności człowieka są wielorakie uprawnienia. Podstawowymi są: prawo do życia i nienaruszalności cielesnej, prawo do dóbr duchowych, prawo do życia małżeńskiego i rodzinnego oraz prawo do rozwoju. Konieczne, jej zdaniem, było podjęcie sprawy miłości do człowieka. Chociaż miłość nie stanowi ścisłego uprawnienia człowieka, jednak przykazanie miłości bliźniego wyraźnie określa obowiązek miłowania drugiego człowieka. Człowiek, stając się przedmiotem działania lekarskiego, nie traci swojej godności i ma zawsze prawo do miłości ze strony innych ludzi.

Uznanie dobra wspólnego za drugie kryterium oceny moralnej badań lekarskich na organizmie kobiety zakłada wyjaśnienia koncepcji dobra wspólnego i bliższe rozpatrzenie zagadnienia postępu technicznego jako elementu tego dobra. Jeśli takie ingerencje w organizm człowieka przyczyniają się do postępu w naukach medycznych i nie naruszają jego podstawowych uprawnień, wówczas służą one prawdziwemu dobru wspólnemu. W rezultacie dobro wspólne, a nie postęp techniczny, wtedy stanowi kryterium oceny etycznej, gdy respektuje godność człowieka i wszystkie jego uprawnienia. Oznacza to, że jedynym kryterium oceny moralnej działań medycznych jest godność osoby ludzkiej, w którą nikomu godzić nie wolno.

W dokonaniu oceny etycznej poszczególnych działań medycznych dotyczących patologii ciąży konieczne są także zasady pomocnicze. Autorka wskazuje na następujące: zasada niedysponowalności, zasada całościowości, zasada o po-

dwójnym skutku, zasada proporcjonalności, zasada solidarności, zasada porządku miłości oraz zasada tzw. mniejszego zła.

Dopiero po omówieniu kryteriów oceny i ich analizie Autorka przechodzi w ostatnim etapie swej publikacji do szczegółowej oceny moralnej poszczególnych działań lekarskich dotyczących patologii ciąży. Najpierw uwzględnia ona szerszy kontekst troski o życie i zdrowie człowieka. Uwagę skupia zwłaszcza na społeczno-prawnej ochronie dziecka i rodziny. Kolejny punkt jej refleksji etycznej dotyczy odpowiedzialności lekarzy za badania prenatalne oraz poradnictwo genetyczne i diagnostykę prenatalną. Z kolei dokonuje oceny moralnej postępowania pracowników służby zdrowia po stwierdzeniu zaistnienia patologii ciąży. Na podstawie nauczania Kościoła stwierdza, że niedopuszczalne są takie interwencje medyczne, które w okresie ciąży uwzględniają dobro tylko jednej osoby, zazwyczaj matki.

Przy omawianiu problemów moralnych związanych z ciążą wielopłodową Autorka orzeka, że terminacja selektywna wykonywana w przypadku tego rodzaju ciąży jest niegodziwa. Ze względu na przedmiot czynu działanie takie jest zawsze niedopuszczalne. Moralnie złe są sposoby leczenia zespołu TTTS lub TRAP syndromu, przy których ratując życie jednemu z bliźniąt, zadaje się w sposób zamierzony śmierć temu drugiemu.

Z. Grabczak nie pomija trudnych sytuacji dotyczących procesów nowotworowych w okresie ciąży. Uwagę swą skupia zwłaszcza wokół postępowania leczniczego przy różnych postaciach raka. W obliczu choroby nowotworowej, twierdzi Grabczak, kobieta ciężarna ma prawo do ratowania najpierw swojego życia. Nie może tego jednak dokonać drogą takiej interwencji, która miała by charakter śmiertonośny. W miarę możliwości, z uwzględnieniem rodzaju i stopnia zaawansowania choroby nowotworowej, zaleca się rozważyć ewentualne przesunięcie leczenia na czas późniejszy, kiedy dziecko będzie zdolne do życia pozałonowego.

Zdaniem Autorki pracownicy służby zdrowia nie są jedynym podmiotem, który ponosi odpowiedzialność za ingerencje medyczne dotyczące życia matki i dziecka. Trzeba bowiem uwzględnić również rolę rodziców. W tej sytuacji należy poddać ocenie moralnej zamiar poddania się przez nich badaniom genetycznym i diagnostyce prenatalnej. Uwzględnić trzeba także problem odpowiedzialności kobiety za leczenie ciąży ekotopowej oraz za wybór drogi porodu.

Godne podkreślenia jest, że Zuzanna Grabczak, analizując działania medyczne w sytuacji patologii ciąży, ocenia każdy problem medyczny w świetle nauki Kościoła. Utrudnieniem w zaopiniowaniu tych działań medycznych były kwestie jeszcze nieporuszone wprost przez Magisterium Kościoła. Do takich zagadnień należy m.in. ocena diagnostyki preimplantacyjnej, leczenie farmakologiczne ciąży ekotopowej czy rozwiązanie konfliktu interesów życia dwóch osób (np. bliźniąt syjamskich, kiedy jedno z dzieci żyje kosztem zdrowia drugiego z bliźniąt). Szkoda, że Autorka

w swym opracowaniu nie uwzględniła jeszcze takich ważnych kwestii, jak ocena moralna dotycząca rozdzielenia bliźniąt połączonych, dylematy związane z chorobą hemofilii płodu, wątroby, gruczołów dokrewnych czy cukrzycy.

Opracowanie niniejsze jest oryginalne i godne szczególnej uwagi. Na rynku wydawniczym brak bowiem takich opracowań. Może stać ono się bardzo przydatne dla lekarzy, zwłaszcza ginekologów i położników, dla studentów medycyny oraz dla duszpasterzy służby zdrowia, a także dla rodzin znajdujących się w trudnej sytuacji.

ks. Tadeusz Reroń